SURVEY RESEARCH AT THE KALVARIJŲ STREET 2

The survey research at the historical Šnipiškės Suburb of Vilnius was performed by the LII MTS expedition. During the survey 10 test pits covering 37.76 m^2 in total were excavated, and 1207 finds were collected: fragments of the 17th–19th century pottery and constructional ceramics, bone, metallic and glass items. In various sectors of the site the cultural layer of different thickness and structure was established. Human burials of the 20th century, remains of the 17th century dwelling houses, and remains of the roaster of the late 17th century – year 1703 tobacco-pipes manufactory were discovered. Over 500 items and production glazing tools were found including matrixes, fragments of urchins as well as 132 pipes and their fragments (5 types could be distinguished).

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI MALŪNŲ G. SKLYPUOSE 4, 6

Linas KVIZIKEVIČIUS, Saulius SARCEVIČIUS

2004 m. LII MTS ekspedicija vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus Vilniaus senamiesčio R dalyje – Užupio priemiestyje. Darbai vyko Malūnų g. sklypų 4, 6 kiemuose. Siekta išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją bei buvusį užstatymą. Abejuose kiemuose ištirta po 6 bendro 51,17 m^2 ploto šurfus, surasta 613 radinių.

Abejuose sklypuose fiksuotas 1,4–2,5 m storio XVI / XVII a. riba – XX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis. Įžemis sklype 4 aptinkamas nuo H_{abs} 95,30 m (įkasimo vietoje) iki H_{abs} 96,80 m lygio, sklype 6 – nuo H_{abs} 95,90 m iki H_{abs} 97,65 m lygio. Pirminio paviršiaus aukščio svyravimai rodo, kad iki prasidedant urbanizacijai sklypų 4 ir 6 aplinkoje, žemės paviršius buvo nelygus, su 0,5–1,5 m aukščio perkritimais, o XVII ir XVIII a. sklypuose vyko paviršiaus niveliaciniai ir lokalūs įgilinimo darbai. Stratigrafiniai duomenys rodo, kad pirminis intensyvesnis šio sklypo užstatymas datuojamas XVI–XVII a. riba, tačiau tarp buitinės keramikos pasitaikančios XIV a. pabaigos – XVI a. pirmosios pusės puodų šukės rodytų, kad tirti sklypai pradėti apgyventi jau šiuose laikotarpiuose. XIV–XVI a. pirmosios pusės kultūriniai horizontai veikiausiai buvo sunaikinti intensyvios XVII–XVIII a. urbanizacijos metu.

Malūnų g. 4 perkasimų nesuardytose vietose buvo fiksuotas 2,5–2,1m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutinis apie 1,2–0,7m storio kultūrinis sluoksnis susiformavo vėlai, XIX a. pabaigoje – XX a. 1,3–1,7 gylyje visuose kastuose šurfuose stebimas XVII a. pirmosios pusės horizontas. Jam būdingi molio sluoksniai, kurie galėtų būti susiję su puodžiaus arba koklininko dirbtuvių veikla. Šią prielaidą patvirtintų į įžemį nuo šio horizonto įkastų statinių liekanos. Šurfe 3 aptikta statinio Š sienelė, kuri buvo mūryta lauko akmenimis su plytų kamša ir tvirtinta moliu. Mūro siena įkasta iki 1,4 m gylio nuo buvusio žemės paviršiaus. Turima tyrinėjimų medžiaga leistų tvirtinti, kad tai keramikos degimo krosnies fragmentai. Vienalaikiai, labai panašaus pobūdžio mūro fragmentai atkasti ir šurfe 5. Tam pačiam laikotarpiui priskirtina šurfe 2 fiksuota kalkių duobė. Kiti žvalgomųjų tyrinėjimų metu rasti statinių kontūrai daugiausia priskirtini XVIII–XX a.

Identiški stratigrafiniai duomenys fiksuoti Malūnų g. 6 kieme. Kultūrinio sluoksnio storis

nesuardytose vietose siekė apie 1,4–1,8 m (H_{abs} 96,37–96,59 m). Intensyvesnis pirminis užstatymo horizontas datuotinas XVII a. I pusė. Šis horizontas stebėtas 0,9–1 m gylyje. Jam priskirtinos šurfe 1(7) aptikto statinio grindų liekanos. Grindims naudotos kvadratinės 19,5x19,5x4 cm dydžio plytelės. Šio horizonto sluoksniuose rasta molinė karnizinio koklio matrica. Tai patvirtina, kad šioje teritorijoje veikė amatininko (puodžiaus-koklininko) dirbtuvės. Tyrinėjimų metu aptiktos XVIII a. užstatymo liekanos: šurfe 5(11) atsidengė medinio pusrūsio ŠR kampas, šurfe 6(12) – šio laikotarpio užpylimas.

Sklypuose 4 ir 6 aptiktos keturios archeologinių radinių grupės: buitinė ir statybinė keramika, metalo dirbiniai ir gamybos atliekos, numizmatinė ir sfragistinė medžiaga, stiklo dirbinių fragmentai.

Gausiausią visų radinių dalį sudaro buitinė ir statybinė keramika (krosnies koklių, koklio matrica, puodų, puodynių ir lėkščių fragmentai). Iš viso surasti 533 keramikos pavyzdžiai. Šios grupės radinių pagrindą sudaro buitinės keramikos fragmentai (iš viso 471: Malūnų g. 4 – 221 ir Malūnų g. 6 – 250).

Tarp buitinės keramikos radinių dominuoja puodų fragmentai – 411 šukių (Malūnų g. 4 – 197, Malūnų g. 6 – 214). Kitų indų rūšių šukių aptikta nedaug: dubenėlių – 5 (Malūnų g. 4 – 3, Malūnų g. 6 – 2), lėkščių – 21 (Malūnų g. 4 – 13, Malūnų g. 6 – 8), keptuvių – 11 (Malūnų g. 4 – 6, Malūnų g. 6 – 5). Aptikta po vieną bokalo ir dangelio fragmentą (Malūnų g. 4), po vieną ąsočio (abiejuose sklypuose), o sklype 6, be minėtų radinių, surastas vienas gertuvės ir vienas puodelio fragmentas. Dauguma buitinės keramikos radinių datuojami XVII–XVIII a., tačiau yra ir XIX a. radinių bei keletas XIV a. pabaigai – XVI a. pirmajai pusei būdingų puodų šukių (puoštų bangelėmis, įkartomis).

Dauguma aptiktų buitinės keramikos fragmentų neglazūruoti. Iš viso glazūruotų fragmentų surasta 215 (125 – iš Malūnų g. 4 ir 90 – iš Malūnų g. 6). Taigi XVII–XVIII a. sklypo gyventojai naudojo pigesnius neglazūruotus indus. Buvo naudojami indai, dengti žalios, rudos, geltonos, gelsvai žalios ir baltos spalvos glazūromis, tačiau dominuoja žalia spalva.

Statybinės keramikos grupę sudaro plokštinių, frizinių ir karnizinių koklių fragmentai. Iš viso surasti 62 koklių fragmentai (tarp jų viena koklio matrica) (Malūnų g. 4 – 12, Malūnų g. 6 – 50). Bendrai aptikta 13 skirtingų motyvų koklių piešinių (Malūnų g. 4 – 9 motyvai, Malūnų g. 6 – 10 motyvų). Tarp sklypo 4 radinių yra frontoninių koklių, puoštų moters figūra, Jėzaus monograma – raidėmis „IHS“, aprėmintomis erškėčių vainiku, maureska. Taip pat aptikta koklių, puoštų gvazdikų žiedais su „O“ formos takeliais, gvazdikų žiedais su „X“ formos takeliais, stilizuotu augaliniu ornamentu su ovalo formos takeliais. Aptiktas karnizinio koklio fragmentas, puoštas angelo galva ir augalo lapais bei koklio plokštė be piešinio. Vieno sklype 4 rasto koklio piešinio motyvas dėl fragmentiškumo nenustatytas.

Sklype 6 aptikti kokliai dažnai kartoja sklypo 4 koklių piešinių siužetus arba yra panašūs. Yra koklių, puoštų gvazdikų žiedais su „O“ formos takeliais, puoštų stilizuotu augaliniu ornamentu, frizinių ir karnizinių koklių, puoštų stilizuotais gvazdiko ir tulpės žiedais; frontoninis koklis, puoštas gvazdikų žiedais ir apskritimais, frontoninis ir karnizinis kokliai be piešinio – tuščiu lauku, frontoninių koklių, puoštų stilizuotais gvazdikų žiedais ir stilizuotu augaliniu ir geometriniu ornamentu. Pagal analogijas ir stratigrafiją šie radiniai datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII a. viduriu. Koklių vaizduliai rodo, kad abiejų sklypų gyventojai XVII–XVIII a. namų interjerą puošė vienodų ir panašių piešinių koklių krosnimis.

Malūnų g. skype 6, šurfe 5(11) aptikta karnizinio koklio matrica, puošta voleliu su įstrižomis juostelėmis ir apskritimais-duobutėmis. Tokio piešinio kokliai, būdingi XVII a. pirmajai pusei, rodo, kad tuo laiku sklypuose veikė koklių meistro dirbtuvė. Brokuotų koklių fragmentų aptikta ir 2001–2002 m. gretimame Malūnų g. 2 sklype.

Sklypuose aptikta daug numizmatinės bei sfragistinės medžiagos (monetų, švininių plombų) (iš viso surastos 43 monetos ir 4 plombos). Gausiausią dalį sudaro 1661–1666 m. kaldinti lietuviški ir lenkiški Jono Kazimiero šilingai ir jų XVII a. antrosios pusės – XVIII a. klastotės (iš viso 29). Tarp Jono Kazimiero šilingų radinių LDK kalyklose kaldintos monetos sudaro 62% (18), Lenkijos – 27% (8), klastotės – 6,8% (2), nenustatytos priklausomybės – 3,4% (1). Tarp numizmatinės medžiagos pasitaikė negausūs Prūsijos XVIII a. monetų radiniai (Frydricho II 1754 m. 6 grašiai ir 1780 m. 3 grašiai), viena Švedijos Frydricho I 1723 m. erė, Škotijos Karolio I 2 penių vertės moneta, Rygos miesto Karolio XI šilingas, Rusijos XVIII–XIX a. viduryje kaldintos monetos. Iš esmės tyrinėtų sklypų numizmatinė medžiaga savo sudėtimi nesiskiria nuo kitose Lietuvos vietovėse ir Vilniaus mieste aptinkamų monetų radinių.

Trečią pagal gausumą grupę sudaro metalo dirbiniai (27 radiniai), iš kurių išsiskiria žalvarinių dirbinių liekanos (žalvarinės kniedės, namų apyvokos ir bižuterijos reikmenys: apkalai, antpirštis, skardos atraižos). Negausiai aptikta šratų ir kitų XVII–XIX a. radinių. Būdinga yra tai, kad abiejų sklypų kultūriniuose sluoksniuose pasitaikė gamybos atliekų: susilydžiusio žalvario gabalėlių, skardos atraižų, žalvarinių kniedžių. Sprendžiant iš stratigrafijos, sklypuose XVII–XVIII a. laikotarpiu vyko kol kas nežinomo masto ir apimčių metalo dirbinių gamyba. Tai atsispindi ir anksčiau tyrinėto Malūnų g. sklypo 2 kultūriniuose sluoksniuose aptiktoje medžiagoje.

Menkiausią radinių dalį sudaro stiklo radiniai (iš viso 5) – tai plokštinio langų stiklo gabalėliai, butelių ir taurių liekanos, būdingos XVII–XVIII ar net XIX a. pirmajai pusei.

Apibendrindami visus radinius paminėsime, kad didžiausią jų dalį sudaro XVII–XVIII a. skirtini artefaktai, tačiau tarp buitinės keramikos radinių pasitaiko ir keletas pavienių radinių – puodų pakraštėlių, būdingų XIV a. pabaigai – XVI a. pirmajai pusei. Nors šurfų stratigrafijoje neatsispindi XIV–XVI a. pirmosios pusės horizontai, kurie veikiausiai buvo sunaikinti XVII–XVIII a. vykusios intensyvios urbanizacijos metu, tačiau neabejojama, kad nuo XIV a. pabaigos ar XV a. sklypuose ar šalia jų jau buvo gyvenama. Ateityje abejų sklypų kultūrinius sluoksnius tikslinga ištirti iki galo.

SURVEY RESEARCH AT THE MALŪNŲ STREET 4, 6.

In 2004 the LII MTS expedition performed an archaeological survey research in the Užupis Suburb in the eastern part of the Vilnius old town. The survey pursued the goal to establish thickness and chronology of the cultural layer and the former building patterns. In each of the yards 6 test pits were excavated (51.17 m^2 in total), and 613 finds were collected.

In both plots the cultural layer which was from 1.4 m to 2.5 m thick and dated from the edge of the 16th / 17th century till the 20th century was established. Variations of the primary ground level implied that before this territory was urbanised, it was uneven and had height variations of 0.5 to 1.5 m. In the 17th and 18th centuries the ground was flattened and local draining works were performed. Stratigraphic data of the survey revealed that the primary building pattern of the site dated to the edge of the 16th/17th century.

Nevertheless the potshards found were datable to the late 14th–the first half of the 16th century and they implied that habitation the site started in that period. The layers of the 14th – the first half of the 16th century must have been destroyed during an intensive urbanisation of the 17th–18th century. Archaeological artefacts of four types were found: pottery and constructional ceramics, metal items and waste, numismatic materials and seals and fragments of glass items.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI TOTORIŲ G. SKLYPE 20

Linas KVIZIKEVIČIUS, Saulius SARCEVIČIUS

Žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus atliko LII MTS ekspedicija. Sklypas Totorių g. 20 yra Vilniaus senamiesčio 11 kvartale, teritorijoje į Š nuo L. Stuokos-Gucevičiaus g. sklypo 11. Tyrinėjimų vieta yra į R nuo Totorių g. namo 20 sienos, iš Š besiribojanti su Totorių g. namo 18 ir Odminių g. namo 12 ugniasienės. Iš R pusės teritorija ribojasi su keliuku, vedančiu į L. Stuokos-Gucevičiaus g. kiemus 5, 9. Tyrinėjimų tikslas – išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją bei lokalizuoti buvusį užstatymą. Sklype buvo atidengti ir ištirti du bendro 10,8 m^2 ploto (su tranšėja) žvalgomieji šurfai. Tyrinėjimų metu ankstesnių perkasimų nesuardytose vietose fiksuotas 1,8–1,9 m storio kultūrinis sluoksnis. Pagal aptiktus radinius bei stratigrafiją horizontai datuojami XVI a. pabaiga / XVII a. pradžia – XX a. Įžemis – smėlis, pasiektas H_{abs} 95,49–95,64 m lygyje. Aptiktos XVIII–XX a. laikotarpio statinių pamatų liekanos. Jų kryptis atitinka sklypą iš Š pusės ribojančio statinio kryptį, kurio pamatai mūryti XIX–XX a. Nustatyta, kad viršutinis apie 0,5–0,8 m storio kultūrinis sluoksnis susiformavo XIX–XX a. Iš viso surasti 45 radiniai. Jie neišsiskiria kiekybiniais ir kokybiniais parametrais. Surinkti būdingiausi Vilniaus senamiesčio kultūriniuose sluoksniuose randami artefaktai. Daugiausia aptikta puodų ir puodynių sienelių, pakraštėlių ir dugnų fragmentų (iš viso 21). Kur kas mažesnę buitinės keramikos radinių dalį sudaro lėkščių, ąsočių ir keptuvių fragmentai (5 lėkščių, 2 ąsočių ir 1 keptuvės fragmentas). Tarp statybinės keramikos radinių dominuoja krosnių kokliai (6). Rastas ir vienas čerpės fragmentas, 6 metalo dirbiniai: saga, susilydžiusių spalvotojo metalo gabalėlių. Dauguma radinių būdingi XVII–XVIII a., nežymi dalis – XIX a.

Žvalgomieji tyrinėjimai Totorių g. 20 parodė, jog prieš pradedant šiame sklype statybų darbus, būtini platesnės apimties archeologiniai tyrinėjimai, kurių pasirengimo darbų metu galimas viršutinio kultūrinio horizonto (iki 0,8 m storio) mechanizuotas nukasimas. Giliau kultūrinis sluoksnis turi būti kasamas rankiniu būdu.

SURVEY RESEARCH AT THE TOTORIŲ STREET 20

The archaeological survey was performed by the LII MTS expedition. It aimed to identify thickness and chronology of the cultural layer and the previous building pattern. Two test pits with the total area 10.8 m^2 (including the trench) were excavated at the plot. In undisturbed sectors a 1.8–1.9 m thick cultural layer dating to the late 16th / early 17th–20th century was established. 45 finds were collected in total: mostly fragments of pottery and constructional ceramics.